

УДК: 373.2.015.31:17.022.1]:791.228
 DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-10-23>

Валентина Миколаївна Кушнір,
 доктор педагогічних наук, професор
 кафедри дошкільної освіти,
 Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
 вул. Садова, 28, м. Умань, Україна,
Руслан Васильович Сопівник,
 доцент, доктор педагогічних наук, кафедра педагогіки,
 Національний університет біоресурсів і природокористування України,
 вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, Україна,
Іренеуш Піжжик,
 доктор філософії, надзвичайний професор,
 Куявська Вища Школа у Влоцлавку, Польща
 Площа Свободи 1, м. Влоцлавек, Польща

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО МОРАЛЬНІ ЯКОСТІ ТА НОРМИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ

Стаття присвячена формуванню уявлень про моральні якості («добро» – «зло», «щедрість» – «скупість», «справедливість» – «несправедливість», «чесність», «порядність» – «підлість») у дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів. Розв'язується актуальна проблема можливостей використання мультиплікаційних фільмів під час морального виховання старших дошкільників, формування їх моральної свідомості, розвитку морально-емоційної сфери та засвоєння норм моральної поведінки як в умовах дошкільних закладів освіти, так і сім'ї. Визначаються основні критерії підбору мультфільмів у якості засобу морального виховання: якість відеозображення (яскравість картинок, гармонія кольору та ін.), якість звукозапису (лексика, що відповідає нормам літературної мови, емоційне забарвлення мови героїв та ін.), простота і доступність сюжету; виразність персонажів; наявність моральної проблематики фільму. Метою дослідження є розробка й перевірка експериментальної методики педагогічного супроводу перегляду мультфільмів з метою формування уявлень про моральні якості та норми у старших дошкільників. Методика включає в себе реалізацію таких етапів: підготовчий (організація розвивального середовища, підбір мультиплікаційних фільмів для перегляду); когнітивний (структурована робота з мультфільмом); рефлексивний (робота над морально-почуттєвою сферою дитини, створення умов до рефлексії).

Ключові слова: уявлення про моральні якості, діти старшого дошкільного віку, мультиплікаційний фільм.

Вступ

Актуальність дослідження зумовлюється важливістю періоду дошкільного дитинства у формуванні базових якостей і основ особистості дитини та створенні умов і передумов для гармонійного, повноцінного її розвитку і соціалізації. Безпосередній контакт дитини з електронними засобами інформації визначає вплив інформаційно-екранної культури на формування та розвиток цінностей і світоглядних позицій дошкільника. Комп'ютерні технології, телебачення, мультфільми із раннього дитинства займають значне місце в життєвому просторі дитини та можуть слугувати як потужним засобом її виховання, так і небезпечним чинником впливу на неї.

У силу психологічних характеристик старшого дошкільника мультиплікаційні фільми мають значний вплив на його моральну свідомість та поведінку. Можливості використання мультиплікаційних фільмів для морального виховання дошкільників потребують ґрунтовного вивчення та аналізу.

Спираючись на дослідження О. Куніченко [2, с. 74], до складових морального виховання старших дошкільників відносимо: формування орієнтовної основи – сукупності моральних уявлень і понять, накопичених у процесі засвоєння і знайомства з нормами моралі і моральними категоріями; розвиток емоційно-оціночної основи – комплексу мотивів, моральних потреб і переконань дошкільника, що відображають його ставлення до навколишньої дійсності за допомогою комплексу моральних почуттів та емоцій; вироблення поведінкової основи – здатності й готовності дитини до активних дій, вчинків і проявів у ставленні до інших, що відповідають вимогам моральних норм, сформованих у суспільстві.

На думку О. Кващук, моральні почуття та моральну свідомість у молодшому шкільному віці доцільно розвивати, використовуючи елементи сугестивного впливу, які у великій кількості представлені телевізійними програмами. Дослідниця вважає, що дієвим є моделювання категоріально-семантичного простору на засадах справедливості та гуманності в

межах кожної передачі; забезпечення рольового перекладу школярів у героїв мультфільмів та інших телепередач; адекватне осмислення учнями моральних вчинків суб'єктів телевізійного впливу [1, с. 12].

О. Невмержицька акцентує увагу на тому, що зміст більшості розважальних програм сучасного телебачення пропагує цінності негативні або суперечливі з точки зору морального становлення особистості. Це знижує позитивний вплив медійного продукту на дитину. Тому, на думку дослідниці, важливо формувати у дітей критичний підхід до вибору телепродукції [4, с. 14].

Про очевидну небезпеку впливу комп'ютерних технологій на морально-духовний розвиток дошкільників при бездумному їх використанні наголошує С. Семчук. Вона вважає, що комп'ютерні технології формують віртуальний світ дитини, де уявне, створене фантазією і виражене символічною комп'ютерною мовою, засвоюється і переживається як справжнє, де боротьба комп'ютерно персоналізованих сил добра і зла, правди і кривди, любові і ненависті сприймається «правдиво». Формування у дошкільників культури користування комп'ютерними технологіями є запорукою ефективною їх адаптації до сучасного інформаційного суспільства [5, с. 223].

З огляду на зазначене, важливим, на наш погляд, є вивчення можливостей використання телеінформації в цілому та мультиплікаційних фільмів зокрема для морального виховання дітей дошкільного віку.

Мета статті полягає у розробленні й перевірці експериментальної методики формування уявлень про моральні якості та норми у дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів.

У процесі дослідження вирішувалися такі **завдання**:

1) обґрунтувати доцільність використання мультиплікаційних фільмів при моральному вихованні старших дошкільників та визначити критерії до підбору мультфільмів у якості засобу формування їх моральної свідомості;

2) експериментально обґрунтувати ефективність методики педагогічного супроводу перегляду мультфільмів з метою формування уявлень про моральні якості та норми у старших дошкільників.

Мультиплікаційний фільм – це один із жанрів сучасного кінематографічного мистецтва, візуальна та звукова привабливість якого робить його цікавим для дітей дошкільного віку. Відсутність належного досвіду, дефіцит знань і уявлень дитини компенсується включенням її уяви при перегляді мультиплікаційних фільмів, що сприяє розвитку емоційно-моральної сфери дошкільника.

Центральною ідеєю більшості мультфільмів виступає протиборство основних моральних категорій – «добра» і «зла». Мультфільм наочно демонструє наслідки недотримання моральних норм, прояви негативних якостей. Хоча такі моральні якості, як «добро» – «зло»; «щедрість» – «скупість»; «справедливість» –

«несправедливість»; «чесність», «порядність» – «підлість» є складними для засвоєння і усвідомлення дитиною дошкільного віку, в мультфільмі вони представлені в доступній, образній формі, зрозумілій для цієї вікової категорії дітей. Зміст сюжетних ліній акцентує увагу дошкільників на моральний сенс, що може слугувати своєрідним орієнтиром у їх життєдіяльності. Через порівняння себе з улюбленими героями дитина має можливість навчитися позитивно сприймати себе та переймати найкращий досвід вияву моральних якостей.

Аналіз потенційних можливостей мультиплікаційного фільму дозволяє говорити про те, що мультфільм, як твір мистецтва, за рахунок своєї яскравості, образності, змістовності може бути ефективним засобом морального виховання дошкільників, формування їх моральної свідомості, морально-емоційної сфери та моральної поведінки як в умовах дошкільних закладів освіти, так і сім'ї.

Варто зазначити, що значна кількість сучасних мультфільмів непридатна для використання у якості засобу виховання моральної поведінки дітей через сумнівну якість та відірваність сюжету від життя дошкільників. Це зумовлює потребу педагогічно обґрунтованого добору якісних творів, відповідність їх віковим можливостям сприйняття, що є запорукою позитивного впливу на дитину [3, с. 152].

Вважаємо, що основними критеріями підбору мультфільмів у якості засобу морального виховання є: якість *відеозображення* (яскравість картинок, гармонія кольору та ін.), якість *звукозапису* (лексика, що відповідає нормам літературної мови, емоційне забарвлення мови героїв тощо), простота і доступність *сюжету*; виразність *персонажів*; наявність *моральної проблематики* фільму.

Мультфільм надає різні поведінкові шаблони, що втілюють позитивні та негативні моральні якості. Організація педагогічного супроводу перегляду мультфільмів з метою формування уявлень про моральні якості та норми сприятиме розвитку у старших дошкільників здатності виділяти, диференціювати й усвідомлювати найтипівіші риси поведінки героїв та зіставляти й переносити моральні ситуації мультфільму у власну життєдіяльність.

Методи дослідження

На діагностувальному етапі було задіяно 30 дітей старшого дошкільного віку закладу дошкільної освіти ясла-садок комбінованого типу №15 міста Умань, Черкаської області. Усіх респондентів було поділено на 2 групи: експериментальна (ЕГ) і контрольна (КГ).

Для оцінювання стану сформованості у дошкільників уявлень про такі моральні якості, як «добро» – «зло»; «щедрість» – «скупість»; «справедливість» – «несправедливість»; «чесність», «порядність» – «підлість» було визначено *морально-орієнтовний* критерій із показниками (чіткість та диференціація при характеристиці ознак моральних якостей; ступінь самостійності при зіставленні ознак моральних яко-

стей із поведінкою мультиплікаційних героїв; міра самостійності при порівнянні ознак моральних якостей із власною поведінкою та вчинками).

Визначення рівнів сформованості уявлень про моральні якості у старших дошкільників здійснювалося згідно з виділеними критеріями і показниками. До кожного показника розроблено діагностичні методики і критерії оцінювання.

Так, діти старшого дошкільного віку з високим рівнем сформованості уявлень про моральні якості виявляють чіткість та диференціацію при характеристиці ознак моральних якостей, уміють самостійно знаходити їх у мультиплікаційних героїв та у власній поведінці (40-50 балів).

Достатній рівень – дошкільники чітко характеризують моральні якості, які особливо цікаві для них, вони легко знаходять і зіставляють їх із поведінкою мультиплікаційних героїв та власним досвідом. Інші моральні якості залишаються поза їх увагою, тому

характеристика їх ознак вдається їм складно (30-39 балів).

Середній рівень – діти мають уявлення про моральні якості, однак поверхово їх характеризують, не спроможні до повного, аргументованого морального судження, знаходять ознаки моральних якостей у власній поведінці та поведінці мультиплікаційних героїв за допомогою дорослих (20-29 балів).

Низький рівень – моральні уявлення дітей поверхневі, не супроводжуються чіткістю та диференціацією, діти важко зіставляють характеристики моральних якостей з поведінкою мультиплікаційних героїв навіть за допомогою дорослих, не можуть порівняти моральні якості з власною поведінкою (10-19 балів).

Рівні сформованості уявлень про моральні якості у старших дошкільників за морально-орієнтовним критерієм представлено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Результати розподілу старших дошкільників за рівнями сформованості уявлень про моральні якості за морально-орієнтовним критерієм (у%)

№ п/п	Показники	Розподіл старших дошкільників за рівнями сформованості, (у %)							
		Високий		Достатній		Середній		Низький	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
1	Чіткість та диференціація при характеристиці ознак моральних якостей (добро – зло; щедрість – скупість; справедливність – несправедливність; чесність, порядність – підлість)	9,4	9	24	25,6	33,6	34	33	31,4
2	Ступінь самостійності при зіставленні ознак моральних якостей із поведінкою мультиплікаційних героїв	9	8,2	21	22,6	45,5	47,9	24,5	21,3
3	Міра самостійності при порівнянні ознак моральних якостей із власною поведінкою та вчинками	7,2	7,5	28	29,7	44,4	45,2	20,4	17,6
	Середнє значення	8,5	8,2	24,3	26	41,1	42,4	26,1	23,4

Як засвідчують результати дослідження, високий рівень сформованості уявлень про моральні якості за морально-орієнтовним критерієм виявили 8,5% старших дошкільників (ЕГ), 8,2% старших дошкільників (КГ). Вони чітко характеризують ознаки моральних якостей, уміють самостійно знаходити їх у мультиплікаційних героїв та у власній поведінці. Достатній рівень виявили 24,3% дітей (ЕГ), 26% дітей (КГ). Вони характеризують моральні якості, які знайомі їм та характерні для їх улюблених героїв мультиплікаційного фільму. Легко зіставляють ознаки цих якостей із власною поведінкою. Інші моральні якості характеризують поверхово. Більшість старших дошкільників показали середній рівень сформованості уявлень про моральні якості, а саме: 41,1% дітей (ЕГ), 42,4% дітей (КГ). Вони мають уявлення про моральні якості, однак поверхово їх характеризують, не спро-

можні до повного, аргументованого морального судження, знаходять ознаки моральних якостей у власній поведінці та поведінці мультиплікаційних героїв за допомогою дорослих. Досить значна частина старших дошкільників, а саме: 26% (ЕГ) та 23,4% (КГ) мають низький рівень сформованості уявлень про моральні якості. Їх уявлення поверхневі, не супроводжуються чіткістю та диференціацією. Діти важко зіставляють характеристики моральних якостей з поведінкою мультиплікаційних героїв навіть за допомогою дорослих, не можуть порівняти моральні якості із власною поведінкою.

Аналіз дослідно-експериментальної роботи дозволяє констатувати, що у більшості старших дошкільників накопичено певний запас моральних уявлень, проте інтерес до моральних якостей та норм має ситуативний і нестійкий характер. Вихованці не завжди

розуміють значення моральних якостей та їх прояв при взаєминах із людьми. Під керівництвом дорослого роблять спроби обґрунтувати та охарактеризувати ознаки моральних якостей («добро» – «зло»; «щедрість» – «скупість»; «справедливість» – «несправедливість»; «чесність», «порядність» – «підлість») та зіставити їх із поведінкою мультиплікаційних героїв і власним досвідом.

Результати дослідження

Здійснюючи експериментальну роботу, ми виходили з припущення, що мультиплікаційний фільм виступає одним з ефективних засобів морального виховання старших дошкільників, формування у них уявлень про такі моральні якості, як «добро» – «зло»; «щедрість» – «скупість»; «справедливість» – «несправедливість»; «чесність», «порядність» – «підлість», якщо при перегляді та сприйнятті відеоматеріалу, обговоренні з однолітками та дорослими створені умови засвоєння моральних уявлень, які презентувалися у фільмі.

Подальшим напрямом нашого дослідження була розробка методики формування уявлень про вищезазначені моральні якості у старших дошкільників засобами мультиплікаційних фільмів.

Формування уявлень про моральні якості у старших дошкільників засобами мультиплікаційних фільмів в умовах закладу дошкільної освіти та у сім'ї має такі етапи: підготовчий, когнітивний та рефлексивний.

Підготовчий етап передбачає організацію розвивального середовища та підбір мультиплікаційних фільмів для перегляду старшими дошкільниками.

Когнітивний етап передбачає безпосередню роботу з мультиплікаційним фільмом, яка підпорядкована загальній структурі: підготовча бесіда, перегляд мультиплікаційного фільму, обговорення моральних ситуацій, виокремлення та характеристика моральних якостей героїв, презентованих у мультиплікаційному фільмі, творча (театральна, ігрова, образотворча) діяльність, підсумок роботи.

Важливо після перегляду мультиплікаційного фільму обговорити з дітьми побачене, проаналізувати моральну ситуацію, вчинки героїв, дати характеристику їхнім моральним якостям (н-д., добрий – той, який допоможе, не залишить у біді, підтримає, зрозуміє та ін.) з'ясувати найцікавіші ситуації, які викликали емоції у дітей.

Для кращого сприйняття та усвідомлення дошкільниками побаченого корисно впродовж дня проводити організовану творчу роботу: малювання чи ліплення улюбленого героя, гра-драматизація за сюжетом мультиплікаційного фільму, обігрування моральної ситуації тощо.

Підсумок перегляду реалізовується через спільні відповіді дошкільників на питання: «Який мультиплікаційний фільм дивилися?», «Хто головний персонаж мультиплікаційного фільму?», «Що з ним відбувалося?», «Як він себе проявив у цій ситуації?», «Як можна охарактеризувати героя?», «А добрий (злий, скупий, щедрий та ін.) це який? Чому ми його так називаємо?». Це дозволить підсумувати роботу та розширити уявлення дітей про моральні якості, презентовані у мультиплікаційному фільмі.

Формування моральних уявлень і норм у старших дошкільників через збагачення їхньої почуттєво-емоційної сфери та зіставлення моральних якостей із власною поведінкою, вчинками, взаєминами з однолітками та дорослими реалізовується під час *рефлексивного етапу*.

Проникнення у внутрішній морально-емоційний світ героїв сприяє розумінню дошкільниками мотивів поведінки персонажів мультиплікаційного фільму, встановленню причинно-наслідкових зв'язків, створює умови для рефлексії, сприяє вияву емоційної чуйності, співпереживанню тощо.

Основними прийомами цього етапу є: аналіз почуттєво-емоційного стану дошкільників, уявне перенесення на себе почуттів персонажів, використання емоційного співпереживання, зіставлення ознак моральних якостей героїв із власним досвідом.

Після перегляду мультиплікаційного фільму важливо обговорити з дошкільниками почуттєво-емоційний стан героїв мультиплікаційних фільмів та дітей. Для цього використовують питання: «Який був настрій у головного героя?», «Як ти думаєш, що відчував персонаж у цій ситуації?», «Як ти думаєш, чому герой так вчинив?», «Уяви, що ти опинився у цій ситуації, як би ти діяв?», «Чи був у тебе подібний випадок?» та ін.

Часто дітям важко порівняти себе із героєм. Цьому сприяє гра-драматизація, що допомагає змодельовувати дії, вчинки героя, зрозуміти його емоції та ідентифікувати себе із персонажем.

Із метою перевірки ефективності експериментальної методики формування уявлень про моральні якості у старших дошкільників засобами мультиплікаційних фільмів здійснено початковий (ПЗ) та кінцевий (КЗ) зрізи.

Для визначення рівнів сформованості уявлень про моральні якості у старших дошкільників були використані повторно діагностичні методики.

Результати діагностування рівнів сформованості уявлень про моральні якості у старших дошкільників за морально-орієнтовним критерієм до початку експериментальної роботи та після її завершення представлено у таблиці 2.

Таблиця 2.

Узагальнені результати розподілу студентів ЕГ і КГ за рівнями сформованості уявлень про моральні якості на початку експерименту (ПЗ) та після впровадження експериментальної методики (КЗ)

Критерії	Зрізи	Кількість старших дошкільників, %							
		Експериментальна група				Контрольна група			
		Рівні сформованості							
		Високий	Достатній	Середній	Низький	Високий	Достатній	Середній	Низький
морально-орієнтовний	ПЗ	8,5	24,3	41,1	26,1	8,2	26	42,4	23,4
	КЗ	25,0	46,2	23,9	4,9	8,4	25,2	43,2	23,2

Як бачимо, у старших дошкільників експериментальної групи, на відміну від дошкільників контрольної групи, прослідковується більш високий показник сформованості уявлень про такі моральні якості, як «добро» – «зло», «щедрість» – «скупість», «справедливість» – «несправедливість», «чесність», «порядність» – «підлість». Дошкільники експериментальної групи значно розширили та закріпили уявлення про моральні якості, навчилися характеризувати їх ознаки, зіставляти їх із вчинками героїв мультфільмів та прослідковувати у власній поведінці.

Зазначимо, що перегляд мультфільму дітьми експериментальної та контрольної груп супроводжувався значним інтересом й емоційною захопленістю. Однак, дітям контрольної групи важко вдавалося виокремити та охарактеризувати моральні якості персонажів, прослідкувати їх виявлення у власній поведінці.

Результати дослідження дозволяють констатувати динаміку формування уявлень про моральні якості у старших дошкільників засобами мультиплікаційних мультфільмів в експериментальній групі.

Висновки

Результати проведеного дослідження дозволяють констатувати ефективність процесу формування уявлень про такі моральні якості: «добро» – «зло», «щедрість» – «скупість», «справедливість» – «несправедливість», «чесність», «порядність» – «підлість» у старших дошкільників засобами мультиплікаційних фільмів, що засвідчує вирішення поставлених завдань дослідження.

У процесі теоретичного аналізу та узагальнення психолого-педагогічної літератури та результатів дослідно-експериментальної роботи нами обґрунтовано доцільність використання мультиплікаційних фільмів

ЛІТЕРАТУРА

1. Квашук О. В. Психологічні чинники впливу телебачення на становлення моральної свідомості молодших школярів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Оксана Володимирівна Квашук; Прикарпатський нац. ун-т ім. В.Стефаніка. – Івано-Франківськ, 2008. – 20 с.

2. Куниченко, О. В. Особенности воспитания нравственного поведения старших дошкольников средствами мультипликационных фильмов : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ольга Владимировна Куниченко. – Волгоград, 2015. – 223 с.

під час морального виховання старших дошкільників та визначено критерії до підбору мультфільмів у якості засобу формування їх моральної свідомості.

Мультиплікаційний фільм розглядається нами як ефективний засіб морального виховання старших дошкільників, формування їх моральної свідомості, розвитку морально-емоційної сфери та засвоєння норм моральної поведінки як в умовах дошкільних закладів освіти, так і сім'ї.

До основних критеріїв підбору мультфільмів у якості засобу морального виховання відносимо: якість відеозображення (яскравість картинок, гармонія кольору та ін.), якість звукозапису (лексика, що відповідає нормам літературної мови, емоційне забарвлення мови героїв та ін.), простота і доступність сюжету; виразність персонажів; наявність моральної проблематики фільму.

У процесі експериментально-дослідного етапу було експериментально обґрунтовано ефективність методики педагогічного супроводу перегляду мультфільмів з метою формування уявлень про моральні якості та норми у старших дошкільників. Методика включає в себе реалізацію таких етапів: підготовчий (організація розвивального середовища, підбір мультиплікаційних фільмів для перегляду); когнітивний (структурована робота з мультфільмом); рефлексивний (робота над морально-почуттєвою сферою дитини, створення умов до рефлексії).

Результати експериментально-дослідної роботи виявили динаміку формування уявлень про моральні якості у старших дошкільників засобами мультиплікаційних мультфільмів в експериментальній групі, що дозволяє стверджувати про ефективність запропонованої методики супроводу.

3. Кушнір В.М., Поліщук О.В. Особливості психолого-педагогічного супроводу батьків при підготовці дитини до школи / В.М. Кушнір, О.В. Поліщук // Zarządzanie wielokulturowym potencjałem społecznym. – Poznań Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, 2016. – С. 149-156.

4. Невмержицька О. В. Розважальні програми Центральних каналів телебачення України як чинник морального виховання підлітків : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Олена Василівна Невмержицька. – Херсон: 2006. – 20 с.

5. Семчук С. І. Морально-духовне становлення особистості в контексті впливу комп'ютерних технологій / С. І. Семчук // Науковий вісник мелітопольського державного педагогічного університету. – №1. – 2014. – С. 221-225.

кого державного педагогічного університету. – №1. – 2014. – С. 221-225.

REFERENCES

1. Kvashuk, O. V. (2008). Psykholohichni chynnyky vplyvu telebachennia na stanovlennia moralnoi svidomosti molodshykh shkolariv [Psychological factors of influence of television on formation of moral consciousness of junior schoolchildren]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

2. Kunyuchenko, O. V. (2015). Osobennosti vospitaniya нравstvennogo povedeniya starshykh doshkolnikov sredstvami multiplikatsionnykh filmov [Features of upbringing of the moral behavior of senior preschool children by means of animated films]. *Candidate's thesis*. Volhohrad [in Russian].

3. Kushnir, V.M., Polishchuk, O.V. (2016). Osoblyvosti psykholoho-pedahohichnoho suprovodu batkiv pry pidhotovtsi dytyny do shkoly [Peculiarities of psychological and pedagogical accompaniment of parents when preparing a child for school]. *Zarządzanie wielokul-*

turowym potencjałem społecznym, (pp. 149-156). Poznań Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu [in Ukrainian].

4. Nevmerzhytska, O. V. (2006). Rozvazhalni prohramy Tsentralnykh kanaliv telebachennia Ukrainy yak chynnyk moralnoho vykhovannia pidlitkiv [Entertaining programs of Central channels of television of Ukraine as a factor of moral education of teenagers]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kherson [in Ukrainian].

5. Semchuk, S. I. (2014). Moralno-dukhovne stanovlennia osobystosti v konteksti vplyvu kompiuternykh tekhnolohii [Moral and spiritual formation of personality in the context of the influence of computer technologies]. *Naukovyi visnyk melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Scientific bulletin of Melitopol State Pedagogical University*, 1, 221-225 [in Ukrainian].

Valentyna Kushnir,

Doctor of Pedagogy, professor, Department of Preschool Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 28, Sadova Str., Uman, Ukraine,

Ruslan Sopivnyk,

Doctor of Pedagogy, associate professor, Department of Pedagogy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, 15, Heroiv Oborony Str., Kyiv, Ukraine

Dr. Ireneusz Pyrzyk,

professor, Cuiavian University in Włocławek, 1, Pl. Wolności Włocławek, Poland

FORMATION OF BELIEFS ABOUT MORAL QUALITIES AND STANDARDS IN SENIOR PRESCHOOLERS BY MEANS OF ANIMATED CARTOONS

The paper deals with the formation of ideas about moral qualities (good – evil, generosity – greed, justice – injustice, honesty, decency – meanness) in children of senior preschool age by means animated cartoons. The following main criteria for the selection of cartoons as a means of moral education have been distinguished: the quality of the video (the brightness of the pictures, the harmony of colors, etc.), the quality of the video (the vocabulary should meet the requirements of the literary language, etc.), the simplicity and accessibility of the plot; expressiveness of characters; the presence of a moral issue in the film. The designed experimental technique of pedagogical support for watching cartoons in order to form ideas about moral qualities and norms in senior preschoolers involves the following steps: preparatory (organization of the development environment, selection of cartoons for watching); cognitive (structured work with a cartoon); reflexive (work on the moral and sensory sphere of the child, creating conditions for reflection). In order to check the efficiency of the designed technique there has been conducted an experiment involving 30 preschool children who were randomly divided into 2 groups: experimental (EG) and control (CG), 15 members each. According to the results of the assessment before implementing the technique, only, 8.5% of the respondents in the EG, and 8.2% of the CG had a high level of maturity of beliefs about moral qualities according to the moral criterion. After the implementation of the technique in the EG some differences could be noticed, namely, in older preschoolers of the experimental group, unlike preschoolers in the control group, higher indices of maturity of beliefs about such moral qualities as good – evil, generosity – greed, justice – injustice, honesty, decency – meanness could be observed. These children significantly expanded their beliefs about moral qualities, learned to characterize their features, compare them with the actions of cartoon heroes and their own behavior.

Keywords: representation of moral qualities, senior preschoolers, animated cartoon, moral qualities, beliefs.

Подано до редакції 18.09.2017